

Tulonjako ja talouskasvu – huipputulojen näkökulma

Elina Tuominen

Hiljattain julkaistu ylimpien tulo-osuuksien aineisto on eriarvoisuustutkimuksen saralla merkittävä edistysaskel. Ranskalainen ekonomisti Thomas Piketty julkaisi lähes sata vuotta kattavat Ranskan huipputulo-osuuksien sarjat 2000-luvun alussa, jonka jälkeen monet muut tutkijat ovat seuranneet hänen esimerkkiään. Syntynyt kansainvälinen ylimpien tulo-osuuksien tilastoaineisto tarjoaa uuden mahdollisuuden tarkastella tulonjaon ja taloudellisen kasvun välistä suhdetta. Tässä aineistossa on tietoa pidemmältä ajanjaksolta kuin aiemmin julkaisuissa tulonjakoaineistoissa. Tutkimuskirjallisuudessa on myös havaittu, että useat muut tuloeromit korreloivat huipputulo-osuuksien kanssa, mikä puoltaa näiden tulo-osuuksien käyttöä eriarvoisuusmittarina. Katsauksen ylimpien tulo-osuuksien kirjallisuuteen tarjoavat Atkinson ym. (2011) ja Roine ja Waldenström (2015).

Väitöskirjani koostuu johdantoluvusta ja kolmesta artikkelista, joissa tarkastelen empiirisesti tulonjaon yhteyttä talouskasvuun ja taloudellisen kehityksen tasoon. Käytän tarkasteluissani ylimmän yhden prosentin tulo-osuutta eriarvoisuusmittarina ja hyödynnän joustavaa estimointikehikkoa, jossa riippuvuuksien funktiomuotoa ei määrätä etukäteen. Täsmällisemmin sanoen hyödynnän artikkeleissani sarkotettuja regressiosplinejä additiivisten mallien kehikossa.

Väitöskirjani alkuosassa tarkastelen tulonjaon ja tulevan talouskasvun välistä yhteyttä. Tutkimuskirjallisuudessa on esitetty lukuisia teoreettisia näkemyksiä siitä, miten eriarvoisuus voi vaikuttaa talouskasvuun. Esittelen tässä joitakin esimerkkejä (ks. laajemmin Voitchovsky 2009). Klassisen käsityksen mukaan eriarvoisuus voi tukea taloudellista kasvua. Näkemystä voidaan perustella olettamalla

Kirjoitus perustuu Tampereen yliopistossa 18. joulukuuta 2015 tarkastettuun väitöskirjaan ”Essays on Income Distribution and Economic Growth”. Väitöstilaisuudessa vastaväittäjänä toimi professori Markus Jännti (Helsingin yliopisto ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus) ja kustoksena professori Matti Tuomala (Tampereen yliopisto). KTT Elina Tuominen (elina.tuominen@uta.fi) työskentelee tutkijatohtorina Tampereen yliopistossa.

rajasäästämisalttiuden kasvavan varakkuuden myötä, jolloin korkeampi eriarvoisuus voi heijastua positiivisesti kokonaissäästämiseen ja fyysisen pääoman kasautumiseen. Sen sijaan modernin käsityksen mukaan korkea eriarvoisuus voi hidastaa kasvua. Esimerkiksi epätäydellisten luottomarkkinoiden puitteissa on osoitettu, että korkea eriarvoisuus voi vähentää investointeja inhimilliseen pääomaan, jos lainanottajat kohtaavat luottorajoitteita. Myös poliittisen talouden näkökulmasta on esitetty, että korkea eriarvoisuus voi kannustaa varakkaista lobbaamaan uudelleenjakoa vastaan, jolloin esimerkiksi koulutusinvestointeja voi jäädä toteutumatta.

Edellä kuvatut teoriat eivät kuitenkaan kerro erilaisten vaikutusten voimasuhteista. Galorin ja Moavin (2004) esittämä yhdistetty kasvuteoria tarjoaa tähän ratkaisun, jossa eriarvoisuuden vaikutus kasvuun voi muuttua positiivisesta negatiiviseksi kehitysprosessin myötä. Teorian mukaan fyysisen pääoman kasautuminen on talouskasvun pääasiallinen moottori varhaisessa kehitysvaiheessa, mutta inhimillisen pääoman kasautuminen ottaa tärkeimmän roolin kasvun lähteenä kehityksen edetessä. Lisäksi teorian mukaan eriarvoisuuden ja kasvuprosessin välinen kytkös voi lopulta heikentyä talouden yhä vaurastuessa, kun luottorajoitteet höllentyvät ja erot rajasäästämisalttiudessa kaventuvat.

Empiiriset tutkimukset tuloeroista ja tulevasta talouskasvusta ovat useimmiten hyödynäneet Gini-kertoimia, ja saadut tulokset ovat olleet ristiriitaisia. Tuloeroaineistojen laatua ja valittuja estimointimenetelmiä sekä empiirisiä spesifikaatioita on kritisoitu (Banerjee ja Duflo 2003; Voitchovsky 2009). Varhaisissa poikkeikkaustutkimuksissa raportoitiin tuloerojen olevan negatiivisessa yhteydessä kasvuun pit-

källä aikavälillä. Sittemmin riippuvuutta on siirrytty tarkastelemaan paneeliaineistoilla, ja joidenkin tutkimusten mukaan tuloeriarvoisuus on positiivisessa yhteydessä lyhyen tai keskipitkän aikavälin talouskasvuun. Useissa tuoreissa paneelitutkimuksissa on kuitenkin löydetty negatiivinen riippuvuus tuloerojen ja talouskasvun välillä. Esimerkiksi Halter ym. (2014) löysivät negatiivisen yhteyden pitkän aikavälin tarkasteluissaan.

Huipputulo-osuuksien ja myöhemmin havaitun taloudellisen kasvun välistä riippuvuutta on toistaiseksi ehditty tutkia melko vähän. Ylimmän kymmenen prosentin tulo-osuuden ja talouskasvun välistä suhdetta tarkastelleet Andrews ym. (2011) päättelivät, että tällä tavoin mitattuna korkeat tuloerot voivat edistää talouskasvua. Kuitenkin Herzer ja Vollmer (2013) päätyivät kehittyneemmällä menetelmällä päinvastaiseen päätelmään pitkän aikavälin tarkasteluissaan.

Tarkastelen ensimmäisessä artikkelissani ylimmän yhden prosentin tulo-osuuden tason ja tulevan talouskasvun välistä yhteyttä. Aiemmin myös Andrews ym. (2011) tutkivat tätä riippuvuutta, mutta monet näistä tuloksista eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Tästä syystä käytänkin omassa tutkimuksessani joustavaa estimointimenetelmää epälineaarisuuksien sallimiseksi. Tulosteni mukaan ylimmän prosentin tulo-osuuden yhteys tulevaan kasvuun on negatiivinen, mutta tämä yhteys heikentyy taloudellisen kehityksen edetessä. Havaitsen tämän riippuvuuden kehittyneissä maissa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.

Toinen artikkelini laajentaa ensimmäistä artikkelia siten, että tutkin myös ylimmän yhden prosentin tulo-osuuden muutoksen ja myöhemmin havaitun talouskasvun välistä riippuvuutta. Tätä tutkimusta motivoi Banerjeen

ja Duflon (2003) havainto käänteisen U:n muotoisesta yhteydestä Gini-kertoimen muutoksen ja tulevan talouskasvun välillä. Myös Andrews ym. (2011) tarkastelivat ylimpien tulo-osuuksien muutosten ja talouskasvun välistä riippuvuutta, mutta he eivät saaneet samankaltaisia tuloksia kuin Banerjee ja Duflon. Havaitseen tutkimuksessani, että ylimmän prosenttien tulo-osuuden taso on tämän tulo-osuuden muutosta selkeämmin yhteydessä tulevaan talouskasvuun. Toinen artikkelini myös vahvistaa aiemmin saamani tuloksen negatiivisesta, mutta kehityksen edetessä heikkenevästä, riippuvuudesta ylimmän prosenttien tulo-osuuden tason ja talouskasvun välillä, kun tarkastellaan keskipitkää tai pitkää aikaväliä kehittyneissä maissa.

Väitöskirjani loppuosassa tarkastelen teema toisesta näkökulmasta: tulonjako voi muuttua taloudellisen kehityksen myötä. Tämä kirjallisuus on syntynyt pitkälti Simon Kuznetsin (1955) inspiroimana. Kuznetsin ”käänteisen U:n hypoteesin” mukaan talouden kehittyessä eriarvoisuus nousee ensin ja lähtee sen jälkeen laskuun. Kuznets luonnehti, että väestön siirtymä maaseudulta modernille sektorille voi saada aikaan tämän kaltaisen kehityskulun. Monet teoreettiset tutkimukset ovatkin myöhemmin esittäneet Kuznets-tyyppisen yhteyden kuvaamalla jonkinlaista taloudessa tapahtuvaa muutosta (esim. Frazer 2006 sisältää runsaasti viitteitä).

Kuznets-hypoteesia on testattu lukuisissa empiirisissä tutkimuksissa, mutta tulokset eivät ole olleet yhteneviä. Erityisesti tässä kirjallisuudessa ennalta määrättyjen funktiomuotojen käyttö on asetettu kyseenalaiseksi, ja tuoreet empiiriset tutkimukset ovatkin hyödyntäneet joustavia estimointimenetelmiä (esim. Frazer 2006; Desbordes ja Verardi 2012). Viime aikoina Kuznets-käyrä on asetettu kyseenalaiseksi

erityisesti siksi, että tuloerot ovat nousseet 1980-luvulta lähtien monissa kehittyneissä maissa. Tuloerojen kasvua on pyritty selittämään muun muassa globalisaatiolla, uudella informaatioteknologialla ja siirtymällä teollisuussektorilta kohti palveluita, mutta politiikan rooli on usein sivuutettu.

Kolmannessa artikkelissani tarkastelen ylimmän yhden prosenttien tulo-osuuden ja taloudellisen kehitystason välistä suhdetta. Ylimpiä tulo-osuuksia ei tietävästi ole aiemmin käytetty Kuznets-hypoteesin empiirisissä testauksissa. Hyödynnän myös tässä tutkimuksessani samaa joustavaa estimointimenetelmää kuin aiemmissa artikkeleissani. Havaitseen tietyn taloudellisen kehitystason saavuttamisen jälkeen Kuznets-käyrän kääntyneen. Toisin sanoen tietyn kehitystason saavuttamisen jälkeen ylimmän prosenttien tulo-osuuden ja taloudellisen kehityksen välillä on ensin negatiivinen yhteys, joka kääntyykin positiiviseksi kehittyneimmissä talouksissa. Artikkelini lisätarkastelut antavat kuitenkin viitteitä siitä, että kaupungistuneisuus ja palvelusektorin kasvu eivät yksin selitä ylimpien tulo-osuuksien nousua kaikkein edistyneimmissä maissa.

Tulonjaon ja talouskasvun välisten vaikutuskanavien todentaminen empiirisesti on vaikeaa, ja vältänkin väitöskirjassani kausaalitulintoja. Kahden ensimmäisen tutkimukseni tulokset kuitenkin puoltavat kasvavaa näyttöä siitä, että korkea tuloeriarvoisuus ei edistä pitkän aikavälin talouskasvua. Lisäksi kolmannen artikkelini tulokset ovat sopusoinnussa huipputulo-osuuksien kirjallisuuden kanssa – tässä kirjallisuudessa on korostettu esimerkiksi verotuksen vaikutusta ylimpien tulo-osuuksien kehitykseen perinteisen Kuznets-prosessin sijaan. Lopuksi on syytä todeta, että valtaosa väitöstutkimukseni aineistosta koostuu edistyneistä

maista, joten tulevaisuudessa lisätarkasteluja kaivataan laajemmalla maajoukolla. Ylimpien tulo-osuuksien kansainvälistä aineistoa laajennetaan edelleen. □

Kirjallisuus

- Andrews, D., Jencks, C. ja Leigh, A. (2011), "Do Rising Top Incomes Lift All Boats?" *B.E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 11:1, Article 6.
- Atkinson, A.B., Piketty, T. ja Saez, E. (2011), "Top Incomes in the Long Run of History", *Journal of Economic Literature* 49: 3–71.
- Banerjee, A.V. ja Duflo, E. (2003), "Inequality and Growth: What Can the Data Say?" *Journal of Economic Growth* 8: 267–299.
- Desbordes, R. ja Verardi, V. (2012), "Refitting the Kuznets curve", *Economics Letters* 116: 258–261.
- Frazer, G. (2006), "Inequality and Development Across and Within Countries", *World Development* 34: 1459–1481.
- Galor, O. ja Moav, O. (2004), "From Physical to Human Capital Accumulation: Inequality and the Process of Development", *Review of Economic Studies* 71: 1001–1026.
- Halter, D., Oechslin, M. ja Zweimüller, J. (2014), "Inequality and Growth: the Neglected Time Dimension", *Journal of Economic Growth* 19: 81–104.
- Herzer, D. ja Vollmer, S. (2013), "Rising Top Incomes Do Not Raise the Tide", *Journal of Policy Modeling* 35: 504–519.
- Kuznets, S. (1955), "Economic Growth and Income Inequality", *American Economic Review* 45: 1–28.
- Roine, J. ja Waldenström, D. (2015), "Long-Run Trends in the Distribution of Income and Wealth", teoksessa Atkinson, A.B. ja Bourguignon, F. (toim.): *Handbook of Income Distribution*, Vol 2A, North-Holland, Amsterdam: 469–592.
- Voitchovsky, S. (2009), "Inequality and Economic Growth", teoksessa Salverda, W., Nolan, B. ja Smeeding, T.M. (toim.): *The Oxford Handbook of Economic Inequality*, Oxford University Press, Oxford: 549–574.